

ELS BOUS

La barbàrie que no cessa

BURRIANA, PARÍS... NOVA YORK

CENTRE MUNICIPAL DE CULTURA LA MERCÉ
ABRIL-MAIG-JUNY 2011

Magnífic Ajuntament
de **Borriana**
Regidoria de Cultura

bancaixa
Fundació Caixa Castelló

CINQUANTENARI DE LA MORT DE **LUCREZIA BORI**

(VALÈNCIA 1887-NOVA YORK 1960)

COMISARI: GIUSEPPE DE MATTEIS · DOCUMENTACIÓ: JOSEP DOMÈNECH PART · GRAFISME: VÍCTOR BALAGUER

Directora: Glòria Olivares
(info@borriana.com)

Consell de redacció: Roberto Roselló,
Raquel Doñate, Juan M. Ros.

Disseny logotip: Expanweb.

Disseny portada: Roger Pla (Motiu Gràfic)

Maquetació: Juan Lara

Edita: Agrupació Borrianenca de Cultura
(ABC). Abril 2011, núm 213.

Redacció, administració i publicitat:
Encarnació, 45, entresòl.

Apartat de Correus 155. 12530 Borriana
(Plana Baixa). País Valencià.

Visiteu la nostra web:
www.borriana.com

Fotocomposició i impressió:
Sichet, S.L. (Vila-real)

Dipòsit legal: CS 77-1958

ISSN: 1137-4519

Tots els articles d'aquesta revista són inèdits,
excepte quan consta el contrari, i les opinions
expressades corresponen als seus signataris.

S'autoritza la reproducció, sense fins
comercials, dels continguts d'aquesta
publicació, citant l'autor i la procedència.

Si voleu escriure algun article, us agrairíem
que ens ho donàreu en qualsevol suport
informàtic i amb alguna il·lustració.

S'admetran per a la seua publicació, originals
en qualsevol llengua.

Amb la col·laboració de:

AJUNTAMENT DE BORRIANA

CONSELLERIA DE CULTURA

DIPUTACIÓ
DE
CASTELLÓ

coses de casa	04	■ Premi Vicent Moliner per a l'ABC ■ Síndics d'Honor 2011
arguments	06	■ Borriana a favor de TV3
portada	07	■ Bou per la vila, la barbàrie que no cessa
parlem-ne	08	■ Entrevista a Vicent Ribes
el personatge	11	■ Presentació del llibre de Vicent Franch sobre Cañada Blanch
vida municipal	13	■ El nom de Borriana ■ Un any més de falles
la imatge	15	■ Les 24 dones de Ramon Usó
obituari	21	■ Necrològiques de Manuel Aymerich, Joan Josep Sabater i Joan Baptiste Piquer
fent memòria	23	■ Agustí Abella: Resistir és vencer
patrimoni	27	■ Crònica de la doble Misericòrdia
llibres	28	■ Els poemes d'Ivan Parra

L'ABC, premiada per primera vegada dins de Borriana

Consell de Síndics

Francesc Colomer, Jorge Alarte, Joan Garí i Iolanda Porcar en el lliurament a l'ABC del Premi Vicent Moliner 2011. (Foto: Guillem Ríos)

El passat 7 de març, el Partit Socialista del País Valencià (PSPV-PSOE) va atorgar el seu premi Aula Vicent Moliner a l'Agrupació Borrianenca de Cultura, en reconeixement a les seues sis dècades de treball continuat pel nostre poble.

L'Aula Vicent Moliner és una iniciativa del PSPV de Borriana que es va posar en marxa l'any 2010. Amb el nom del darrer alcalde democràtic de Borriana anterior al franquisme (i assassinat per aquest) es pretén reconèixer la tasca de persones i entitats destacades en la lluita pels valors que van animar Moliner: el progrés, la cultura i la justícia social. L'any passat es va concedir per primera vegada i el guardó va recaure en el Grup per la Recerca de la Memòria Històrica. Enguany l'han concedit a l'ABC. A continuació reproduïm un extracte del discurs que, en tal ocasió, va fer el nostre Síndic Major, Joan Garí:

"Açò no vol ser un discurs. Però ens heu concedit, molt generosament, el premi de l'Aula Vicent Moliner i fan falta unes poques paraules, encara que només siga per a evidenciar el nostre agraïment.

En primer lloc, és molt emocionant rebre un guardó que porta el nom d'aquest extraordinari personatge, l'alcalde Vicent Moliner. Dic extraordinari i el que vull dir és que fou un home que es va comportar com un home en una època de bèsties. Per això fou

excepcional. Si ens doneu un premi amb el seu nom, ens n'hauem de fer dignes. Ho intentarem de totes totes, vos ho promet.

En segon lloc, no ocultaré la meua satisfacció, com a president de l'Agrupació Borrianenca de Cultura, perquè ens hageu reconegut una tasca que venim desenvolupant des de fa ja cinquanta-set anys (al setembre d'enguany els farà, concretament). Formem part inextricable de la societat borrianenca i valenciana i estem ja en l'edat en què, quan algú s'enrecorda de nosaltres i ens reconeix, com feu ara vosaltres amb aquest premi, sentim el legítim orgull del vell lluitador que ha participat en tots els combats, guanyant unes vegades i perdent unes altres. El vell boxejador que, cada vegada que baixa del ring, només pretén poder mirar-se a l'espill i descobrir el rostre d'algú que ha actuat sempre d'acord amb unes conviccions insubornables.

L'Agrupació Borrianenca de Cultura porta més de mig segle fent una cosa tan simple com és creure en la nostra llengua, en la nostra cultura i en el nostre país. Potser això, que hauria de ser el més normal del món, puga passar hui en dia per una extravagància més o menys acusada. Nosaltres hem cregut, en canvi, que els valencians, com a societat, necessitem una lliçó constant d'autoestima. El nostre model ha sigut preconitzar una política cultural progressista,

L'ABC, premiada per primera vegada dins de Borriana / L'ABC, nomena els Síndics d'Honor 2011

arrelada al seu entorn i a la vegada oberta al món sencer. Si ens hem equivocat, sospite que ara ja no té remei.

M'agradaria repassar ara molt sumàriament què hem fet, com a Agrupació, en estes sis dècades de treball fructífer. Hauria d'esmentar, abans de res, la revista *Buris-ana*, una de les dos o tres més antigues capçaleres de premsa comarcal al País Valencià, que seguim publicant amb la mateixa alegria del primer moment. Després podria fer referència a esdeveniments com el Saló Internacional de Fotografia de la Taronja, que vam dur a terme als anys 60 i fou un dels gèrmens de l'actual Museu de la Taronja, únic a Espanya i a Europa i en funcionament des de l'any 1995. També voldria esmentar el nostre paper durant la Transició a la democràcia, quan vam ser un refugi i un altaveu per als partits polítics incipients (com el mateix PSPV, entre altres). En aquella època l'Agrupació Borrianenca de Cultura es va jugar el tipus defensant una autonomia digna per al nostre país, una llengua hegemònica i estimada, una cultura vigorosa i una Borriana orgullosa d'ella mateixa, sense ínfulas però també sense complexos.

Amb tot això, hem fet el que hem pogut. Encara queda molta faena per realitzar, això és evident. Però no tingueu cap dubte que l'Agrupació Borrianenca de Cultura continuarà sent un referent per a tots aquells borrianencs i tots aquells valencians que creuen que és possible edificar la vida col·lectiva sobre la base dels valors culturals, d'una idea àmplia de progrés i d'una imprescindible cohesió social.

I ara vos confessaré que aquest premi que rep com a president de l'Agrupació, en nom meu i del Consell de Síndics i de tots els socis actuals i de tots els qui n'han format part al llarg dels anys, em fa una il·lusió molt especial. I me la fa perquè per primera vegada som reconeguts dins del nostre poble. Vos pareixerà estrany, però l'Agrupació ha rebut importants reconeixements fora de Borriana. I, no obstant això, aquest és el primer que se'ns dona al nostre àmbit més immediat i natural.

Açò no volia ser un discurs, però ha acabat assemblant-s'hi molt. No cometré l'error, això sí, de fer-lo més llarg del que toca. Simplement gràcies. Moltíssimes gràcies. I endavant sempre".

L'Agrupació Borrianenca de Cultura nomena els **Síndics** d'Honor 2011

Club Pilotari Borriana.

Equip directiu i professors de l'IES Llombai.

Les campanyes de Consum.

El 1954 una colla d'intel·lectuals borrianencs va fundar l'Agrupació Borrianenca de Cultura. La seua idea era organitzar activitats culturals i estudiar i donar a conèixer el patrimoni històric de Borriana. Hui en dia l'Agrupació Borrianenca de Cultura (ABC) és una de les associacions més antigues i de més prestigi del País Valencià.

L'ABC cada any reconeix la tasca d'entitats i personalitats que treballen per la llengua, la cultura i les tradicions valencianes. Aqueix reconeixement s'anomena Síndic d'Honor. L'ABC ha nomenat

Síndics d'Honor 2011 tres entitats: Consum Cooperativa, l'IES Llombai i el Club Pilotari Borriana.

L'empresa Consum Cooperativa ha rebut la distinció per l'ús del valencià en rètols, revistes, tríptics, anuncis, etiquetatge de productes... Va recollir el diploma Eva Borillo, encarregada de Consum a Borriana.

L'IES Llombai ha sigut guardonat per la seua tasca pedagògica i per la promoció de l'ús del valencià entre l'alumnat. L'equip directiu, format per Rosana Mo-

rales, Jorge Rodríguez, Juan José Gallén, Josep Alegre i Juan Vicente Serra, i els professors Alfons Blasco i Patricia Caballero van recollir el títol.

El Club Pilotari Borriana va nàixer l'any 1999 i té 43 socis. Entre les seues activitats cal destacar una escola on els xiquets i els jòvens aprenen el joc tradicional de pilota valenciana. L'ABC ha decidit atorgar-los la distinció per mantindre viu i difondre aqueix joc. Van recollir el diploma Juan Vicente Bodí (secretari), Leonardo Daudí (president) i Ricardo Tarrocher (vicepresident i entrenador).

Centenars de persones van clamar a Borriana en favor de TV3

Consell de Síndics

El tancament dels repetidors de la Televisió de Catalunya, el dia 17 de febrer, va causar una gran indignació al nostre poble, com a tot arreu del País Valencià. A Borriana precisament és on es va improvisar una de les primeres manifestacions de repulsa per aquest acte de censura impropï del segle XXI. Sota el lema "Els valencians volem TV3", centenars de borrianencs es van aplegar a la plaça de La Mercé per reivindicar la continuïtat de les emissions del canal català al País Valencià. Des de la Mercé van acudir al davant de l'ajuntament, precedits per un grup de dolçainers i tabaleters, tot passant pel carrer la Tanda i pel mig del Pla. La concentració va sortir efecte, perquè pocs dies després l'Ajuntament de Borriana –com també faria el de Castelló i molts altres consistoris, partits i entitats al llarg del país– es declarava oficialment en contra del cessament de les emissions de TV3, enlletgint així la conducta de Francisco Camps.

L'acte de Borriana, va tindre lloc el 19 de febrer a les 11 del matí i va estar convocat boca orella per l'associació Anonymus i pel col·lectiu Escletxa. Els manifestants es van concentrar a la porta del Centre de Cultura La Mercé, on van mostrar pancartes i van cantar "Volem TV3". Als pocs dies, dissabte 26 de febrer, 15.000 persones participaven en una gegantina manifestació a Castelló –des de la plaça de la Independència fins a la plaça de Maria Agustina– en contra de l'enfosquiment del senyal de l'única televisió que emet íntegrament en la nostra llengua. Feia poques hores, per cert,

que la portaveu del Govern valencià, Paula Sánchez de León (que, òbviament, és de lletres...) declarava en un perfecte espanyol que, això de TV3, només li interessa "*a mil o dos mil personas*" (sic).

En la dècada dels 80, Acció Cultural de País Valencià va convocar una subscripció popular –a la qual van respondre centenars de milers de valencians– per a instal·lar els repetidors de TV3 al nostre territori. Des de l'any 2007 la Generalitat Valenciana ha perseguit administrativament i judicialment l'entitat cultural, que s'ha vist obligada a pagar multes milionàries. Davant d'aqueixa pressió, Acció Cultural del País Valencià s'ha vist forçada a tallar les emissions d'un canal que els valencians hem vist durant un quart de segle. L'executiu de Francisco Camps, així, es posa a l'altura de règims com el d'Egipte i Tunis, que abans de caure van intentar interrompre –inútilment– la connexió a Internet. Tot plegat, un despropòsit més propi de satrapies o repúbliques bananeres que d'un executiu democràticament elegit.

La concentració pro TV3 reunida al davant de La Mercé. (Foto: Glòria Olivares).

Bou per la vila: la barbàrie que no cessa

Joan Garí

Bous a Borriana. (Foto: Arxiu Buris-ana).

Segons l'*Anuari Bou per la vila 2010*, entre l'1 de gener i el 31 de desembre del 2010 s'han exhibit 759 bous a la província de Castelló. *Exhibir* és una metàfora pietosa. Vol dir que se'ls ha obligat a arrossegar-se per l'asfalt, se'ls ha perseguit, se'ls ha apallissat, se'ls ha embolat i, en la majoria dels casos, se'ls ha sacrificat (una altra metàfora pietosa). 759 s'aproxima, per cert, a la millor xifra històrica, 810 (2007). Només a la Vall d'Uixó en van ser 112. Borriana, per cert, no està entre els que més n'exhibeixen. A Onda en foren 61, a Almassora 42, a la Vilavella 29 i a Nules 27. Burlant-se de la crisi, no cal dir-ho. Per a les salvatjades no hi ha crisi...

A tot el País Valencià hi ha tres mil esdeveniments *festius* a l'any relacionats amb els bous. Sembla que som un poble, el valencià, que no sabem divertir-nos si no hi ha un bou o una vaca pel mig. Hi estem obsessionats. Però això, lamentant-ho molt, ens delata com una cultura especialment cruel. Crueltat ve de *cruur*, que en llatí vol dir sang vessada. Assistir per diversió a espectacles on es vessa la sang és propi de societats primitives, deficientment culturitzades. Amollar bous pels carrers, parlar a crits a les tres de la matinada enmig d'una plaça, escopir al brancal de casa, pixar-se en una cantonada o a la porta d'un garatge en eixir del bar, pegar-li a la dona (o matar-la, si cal), són costums típicament espanyols (i, doncs, típicament valencians, ja que al nostre país hem acabat convertint-nos en l'epítom d'una espanyolitat patològica i exacerbada) que ens fan encara més singulars dins el nostre context cultural, l'europeu occidental. *Spain is different*, encara, com en l'època de la dictadura feixista. I la pregunta és: ¿fins quan serem "diferents"?

Dins l'estat, dos territoris, Canàries i Catalunya, s'han distingit per prohibir d'una vegada les *corridas* de toros. A Catalunya

s'ha fet malament, però, perquè s'ha il·legalitzat el bou de plaça i en canvi s'ha salvat el bou de carrer (els correbous de la zona de Tarragona, que són l'equivalent al nostre bou per la vila). En realitat, a mi em passa exactament al revés: puc entendre el component *artístic* (per què no) d'un torero que es juga la vida amb els collons ben premuts davant d'una bèstia de cinc-cents quilos. La mort —la possibilitat de la mort— sempre ha sigut molt artística (la idea és de Thomas de Quincy, de qui recomane vivament la lectura d'un assaig justament famós: *L'assassinat entès com una de les belles arts*, Publicacions de la Universitat de València, 2008).

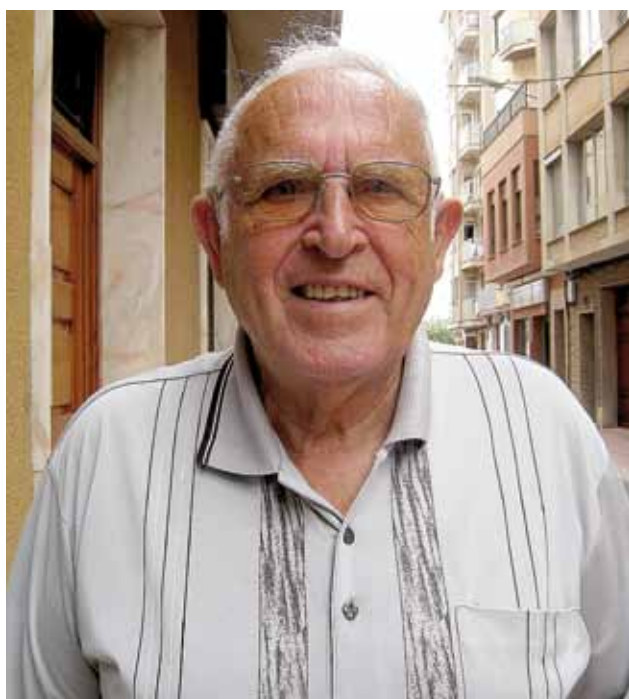
Però el bou de carrer, amb les seues cridòries suoreses o l'ocupació pel morro del centre d'una ciutat moderna com Borriana durant deu dies, només em desperta un profund sentiment de vergonya. Sembla increïble que, en ple segle XXI, encara paralitzen la vida de tot un centre històric al mes de setembre per a què uns *xicuelos* mig borratxos li puguin pegar canyades a un pobre bou, mentre el públic mira i aplaudeix.

Vaig llegir que uns experts en alguna cosa —hi ha gent per a tot— defensaven al mes d'octubre de l'any passat en una taula redona que hi ha raons sociopsicològiques, antropològiques i morals per a defensar els bous al carrer. Però tot això —i ells ho saben i, si no ho saben, ho sospiten— són bajanades. Els qui són cruels amb els animals són éssers humans incomplets. I els qui hi fan de públic són els seus còmplices. Ja teniu, doncs, una matèria per a meditar per quan vingui un altre mes de setembre. I ja sé que cap partit polític s'atrevirà mai —de moment— a prohibir el bou. El bou és sagrat. És un tòtem que representa bé les baixes passions del populatxo. És un tabú. I la pregunta és, ¿fins quan?

«Jo sóc valencià i tinc afició al **Barcelona**»

Glòria Olivares

Vicente José Ribes Cubertorer (Vila-real, 1927), és el vicepresident i soci fundador de la Penya Barcelonista El Templat de Borriana. Carismàtic i bon home, ens parla de sa vida, de la família i de l'afició al Barça.

Vicente José Ribes Cubertorer. (Foto: Glòria Olivares).

—Parle'm dels seus avantpassats, tant per banda paterna com materna.

—A mon pare li deien Vicent Ribes Bodí, de Borriana. [El meu iaio era] Vicent Ramon Ribes Ros; no he tingut el gust de conèixer-lo. Ell era practicant en aquell temps i tenia barberia al carrer de la Trinitat número 3. I la meua iaia, sí que l'he coneguda, en l'últim moment de la vida. A la meua iaia li deien Dolores Bodí Navarro. A ma mare li deien Francisqueta Cubertorer Miró, també de Borriana. Per banda de ma mare, el iaio descendia de les Alqueries de Santa Bàrbara. Li deien

Pepe Cubertorer Violeta; va ser estatger de l'Alqueria del Mas, que estava allà... ara em pareix que això s'ho ha menjat l'autopista, i se li va quedar el malnom de Pepe «el Mas». Ell tenia, el meu iaio, una alqueria al camí de la Santa Pau, quan passes el panyet que diem, només passes el panyet, a cosa de cent metres, hi havia un abeurador de la mateixa séquia i l'alqueria de l'esquerra era d'ell. [La meua iaia era] Francisca Antonia Miró Sanz.

—De Ribes, no n'hi ha massa a Borriana, però sí que és un cognom conegut.

—Ací a Borriana hi ha quatre ramificacions. Tots devem ser família, és clar, si ens anàrem arrere; però, hi ha uns Ribes que els diuen «els Xuferos», no tenen res a vore amb els Ribes «els Llimoneros», que jo sóc «Llimonero», que la família tenia fàbrica de llimonades al carrer de la Sang; Ribes «els Llisteros»; i l'altre Rives és amb v.

—I com és que pertanyent a una família de borrianers de la soca va nàixer a Vila-real?

—Jo t'explique, mon pare en aquell temps treballava al Registre de la Propietat de Vila-real. En treballar a Vila-real, era més incòmode, perquè no estaven els cotxes que hi ha hui en dia, els mitjans de locomoció que tenim tan bons en el dia de hui; si haves d'anar de Vila-real a Borriana o de Borriana a Vila-real, haves d'anar en bicicleta, perquè de cotxe no en tenies i d'autobusos tampoc no n'hi havia, aleshores era un problema anar allí. Se van posar a viure al carrer de Santa Llúcia número 3 de Vila-real i allí vaig nàixer jo. La meua germana va nàixer a Borriana perquè va haver un període que se'n van vindre a viure a Borriana; van estar cosa de mig any i després van tornar a Vila-real i ja ens vam posar a viure en un carrer que es deia Santa Isabel, que està al costadet mateix del carrer de l'Ermida de Vila-real.

Vicent Ribes amb la Penya Barcelonista El Templat. (Foto: Glòria Olivares).

—Vosté va emigrar a Barcelona. Per què?

—Me'n vaig anar a Barcelona per circumstàncies de la faena. Jo era incapaç de guanyar-me un jornal... ni mig jornal tampoc! amb el lligó a la mà. L'any 46 va haver una bona gelada i vaig emigrar a Barcelona. Primer se'n va anar tota la família: pare, mare i germana, i després em van cridar a mi. I allà vaig estar 12 anys treballant, per això em ve l'afició al Barcelona. Jo sóc valencià i tinc afició al Barcelona. Total, que en estar allà, com jo ja festejava amb la dona que tinc, jo el que volia era vindre ací.

—A Barcelona, en què treballava?

—Allà he fet de tot. En un principi vaig entrar en una fàbrica que feien marxamos i precintes. Les teles anaven enrotllades i hi havia uns marxamets que deien la tela, el preu... que eren xicotets i els marxamos era el que fabricàvem en aquella fàbrica; n'hi havia que eren de metall i n'hi havia de cartó. Allí vaig treballar només tres mesos, perquè no podia ser. Jo vivia a la carretera de Sants i anava a treballar al Poble Sec. M'havia d'alçar a les 4 del matí per a entrar a hora, dinar conforme podies a la fàbrica i a quina hora de la nit, entre metros i tramvies aplegaves. Em va eixir entrar en una fàbrica que es deia Botoncheco, que feien peces d'ornamentació per a llànties de cristall. Eixes llànties que hi ha hui en dia a les esglésies, de rosaris de cristall... tots

eixos rosaris de cristall els féiem nosaltres. Vaig entrar de peó i vaig acabar al despatx. Lògicament van anar donant-me importància dins de la fàbrica, fins que me'n vaig vindre. Els amos eren tres hòmens, cunyats, a u li deien Josep Maria González Cubertorer, que a la germana li van fer ací un carrer, a l'Assumpta. El soci era Àngel Font, que era l'home d'Assumpta, que eren cunyats. I n'hi havia un altre, que era Juanito, que era el que estava encarregat dels materials, que era un soci més i avant. Allí vaig passar 12 anys dins del que cap bons, perquè van ser èpoques que van fent-te home. Jo tenia 19 anys, quan me'n vaig anar allà! I amb 19 anys has d'aprendre encara a muntó. No havia eixit d'ací i em clave dins d'una fàbrica en què hi ha 25 o 30 *xiquèles* de 18 o 19 anys que em van espavilar, i d'hòmens, doncs uns quants com jo també. I encontre l'època roïna en que hi havia a tota Espanya restriccions elèctriques. El cristall vol molta calor per a treballar-lo. Te'l portaven en barres, que per mediació d'unes mufles les feies bones per a poder fer la peça que volies, i després una altra volta amb foc per a la sendemà polir-ho amb rodes d'esmeril i rodes de suro per a donar-li calor. Es va inventar fer-ho tot amb mufles elèctriques, però en no haver electricitat, es va haver de fer una mufla de fusta, o siga, donar-li calories amb fusta, en la qual em vaig fer tècnic [...]. D'allí ja vaig passar a la distribució, cobrament i rebuts de tot el personal i vaig acabar al despatx d'aquella fàbrica.

«Jo sóc valencià i tinc afició al Barcelona»

—I així, ja va tornar per a casar-se...

—No encara, vaig tornar i ací em vaig posar de comptable amb el Pollo Peirats [...] i em vaig quedar sense faena hui i demà em casava... i em vaig casar.

—I com va conèixer la seua dona, perquè si estava a Barcelona...?

—A la meua dona me la vaig criar jo, què que t'has cregut tu! Home, és clar, als 12 o 13 anys ja anava amb ella. En estar allà, a còpia de cartetes. Venia Nadal, agarrava un camionet i me'n venia, la veia i me'n tornava.

—Quin dia es van casar?

—El 29 de maig de 1954 i em va casar el capellà Serra, i quan estava quasi quasi ja casant-me, em va fer «que estàs esglaiat?», i jo dic «sí, estic esglaiat». Jo no sabia en què treballar, perquè aleshores la faena estava molt fotuda i gràcies a que la meua dona era professora de tall i confecció, gràcies al que ella cosia, vam poder viure fins que jo vaig encontrar [treball] primer en Chapman —Vicent Burdeus—, d'allí a la consignataria de vaixells que hi havia al carrer de Sant Vicent, d'allí a Pepe Gil Calàbia —el magatzem que tenien davant del Payà—, i d'allí a la Mútua de Borriana, i de la Mútua de Borriana a la jubilació.

—L'afició del Barça m'ha dit que li ve de...

—Del 46. Vaig estar a Barcelona, allà me'n vaig fer soci, 44 amb 10 cèntims el trimestre i veies futbol. Ací a Borriana hi havia una il·lusió d'unes persones que volien muntar una penya. Eixos van ser els primers que van muntar una penya, els socis fundadors [Vicent em mostra un llistat de 49 persones, entre les quals hi figura ell mateix]. Tots estos muntaren la primera penya que va haver a Borriana, que ara eixa penya se n'ha anat en orris. Per a inaugurar eixa penya va vindre ací Nicolau Casaus.

—Quants anys fa que van muntar eixa primera penya?

—Uf! Cinquanta i tants.

—I com va acabar?

—Com Camot [...] Vam rebre una carta de vida o mort en què ens deia que si no pagàvem ens donaven de baixa la penya, i molts d'allí se'n van anar i nosaltres vam fer la Penya Barcelonista El Templat.

—La fundació de la Penya Barcelonista El Templat de Borriana data de 2003. La seu es troba al Bar Maruja, el

president és Gabriel Reguart Miralles i té vora 100 socis. El 20 de juny de 2009 van organitzar la XI Trobada de Penyes Barcelonistes de les Comarques de Castelló ací a Borriana. Va haver-hi conferència, esmorzar, xaranga, cercavila amb les 6 copes que havia guanyat el Barça eixe any, recepció a l'ajuntament, mascletà, dinar... Això per a vosaltres degué ser una bugada de mil dimonis. Com se vos va ocórrer organitzar-la?

—[Vicent riu] Això és perquè u se suïcida abans d'hora. [...] Crèiem que seria un acte bonic. Ho vam encertar, perquè va ser l'any de les sis copes, va ser una preciositat tot, va eixir tot molt bé, es va treballar moltíssim. Jo vaig ser el que vaig anar directament a l'alcalde, al d'esports i al de cultura i vaig poder traure un bon pessic, que gràcies a tot això la mascletà me la van pagar tota. Com se'ns va ocórrer? Jo veia que Gabriel [...] tenia gana. Sóc una persona que en tots els llocs on he estat no m'ha dolgut la faena. El que no he volgut estar mai és de cap de llista, ni d'obrir pit i estar davant de totes les coses. M'ha agradat sempre estar més en la part fosca, en la que no et veuen. Vam dir *avantí!* anem a fer-ho! Va ser u que tenia ganes i l'altre que el va empenyar, i gràcies a u i a l'altre es va fer la trobada.

—En eixa trobada es va aplegar gent de molts pobles (Castelló de la Plana, la Jana, Betxí, Vila-real, Nules, Cabanes, l'Alcora, Sogorb, la Vilavella, les Alqueries...). Va vindre gent important dins del món del Barça, com l'exjugador Julio Alberto...

—Julio Alberto, van vindre dos directius de pes

—Alfons Godall i Josep Ignasi Macià—, José Luis Carazo i Toni Closa —del diari *Sport*—, Francesc Adell —membre de la Junta de la Fundació Futbol Club Barcelona—...

—Els socis de la Penya Barcelonista El Templat feu viatges per vore el futbol?

—Quatre a l'any. Pugem dalt de l'autobús, i quan arribem allà per Cambrils, esmorzem en un bar. Un camí hem esmorzat allí, zuuum fins al Camp Nou i fem cua i agarem les entrades. Un camí tenim les entrades, ja tenim un restaurant d'estos *self-service* —que tenen de tot i és baratíssim— i allí a dinar. Dines, te'n vas al futbol i després cap a casa. Tot en un dia, i es passa a gust.

—Ací a Borriana, i a tot el País Valencià, hi ha molta afició al Barça.

—Ací només cal saber l'afició que hi ha al Barça quan el Barça va a Vila-real. Tu te'n vas a un partit Vila-real-Barça i vindrà un moment que diràs «Mare de Déu, si ací tots són del Barça!». Allí està l'afició, hi ha moltíssima gent que és del Barça.

Crònica del gran mecenes

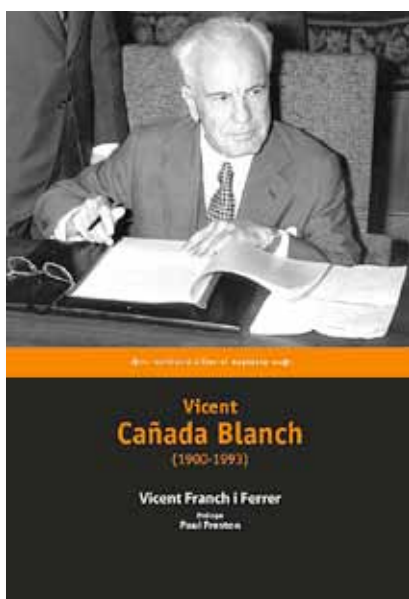
Josep Fèlix Escudero

El 12 de novembre del 2010 es va presentar al centre cultural La Mercè de Borriana el llibre *Vicent Cañada Blanch (1900-1993). La voluntad de mecenazgo*, de Vicent Franch i Ferrer. Donada la rellevància del personatge i de l'estudi reproduïm ací un fragment de la seua presentació, a càrrec de Josep Fèlix Escudero.

Aquesta biografia de Vicent Cañada Blanch era impossible d'escriure, parle de la dimensió proteica que finalment ha agafat, fins que a algú, no seré jo qui desvele el nom, se li va ocórrer que el professor Vicent Franch disposava en exclusiva de la bastida emocional, física i intel·lectual per dur endavant un projecte llargament acaronat a la fundació Cañada Blanch, des de la mort del biografiat.

Quan dic que era, gairebé, impossible d'escriure jugue amb l'avantatge d'haver-la llegit al llarg dels últims mesos a l'ordinador i amb això vull dir que no n'hi havia prou amb la intenció, que no abastaven ni l'empeny, per encoratjat que fora, ni la trajectòria vital del personatge Cañada, ni tampoc els seus somnis o els seus delers, les seues incerteses i desficiis, les seues permanents invocacions socials, les seues frustracions, els seus temors infantils o la febril correspondència infinita.

Era menester, dic, que algú d'aquest poble, algú, per cert, que tingués l'autoritat intel·lectual necessària, la disponibilitat emocional adient, el coratge per superar els inevitables buits de la història, la vocació d'investigador, la consistència de l'antropòleg i la perícia del descobridor, volgués fer-ho.

Portada del llibre sobre Vicent Cañada Blanch.

Que jo sàpiga l'únic de Borriana i del País que era i és tot això és el professor Franch. Qui va pensar-hi, va haver de pressentir les frases que ara us acabe de dir. Per això la biografia de Cañada Blanch escrita per Vicent Franch, polítolleg, conversador inesgotable, humorista perpleix, és perfecta, potser l'única que va desitjar Cañada Blanch i bona prova n'és l'acurada descripció dels seus desitjos que du al seu testament.

Deia Flaubert que cal escriure com si t'entengueren, com si et volgueren i com si ja t'haguesses mort. Vicent circula per aquest entremaliat de lluerns conceptuals de la mateixa manera que parla i fa honor de les paraules del gran novel·lista francès en ambdues vessants, la oral i la escrita. Cal fer també, i això està a l'abast de pocs escriptors, el que diu el novel·lista i pensador mexicà Juan Villoro: que quan escrigues el sentit comú agafe un altre sentit, perquè la literatura, fins i tot en la versió assaig biogràfic, és sempre una superació d'allò explícit, el desig que les paraules habituals diguen la seua veritat d'una altra manera.

El llibre que aviat tindreu a les mans mai no acaba de dir el que havia de dir, malgrat la seua extensió, perquè pels amagatalls del correlat històric, la veritat de cada dia traspua biografies alienes, personatges que mereixerien una comprensió addicional, paisatges que es podrien recórrer a l'inrevés, mirades que en destorben unes altres o remouen una certa tendresa il·luminada. En aquest sentit la biografia de Cañada Blanch en serà un clàssic, a la manera que ho entenia Italo Calvino, perquè l'escriptura que resisteix el pas del temps està feta d'una matèria segurament porosa per on reguitza la veritat i les ficcions inassequibles de cada època.

Primers plans de la taula presidencial. (Foto: elperiodic.com).

L'autor del llibre, Vicent Franch i Ferrer. (Foto: elperiodic.com).

Vicent ha volgut fer això i al seu escrupolós viatge de set centes planes, més les catorze de la carta final, ha aconseguit fer créixer el personatge del no res d'unes primeres manifestacions infantils fins el tamany de la voluntat oculta. I ho ha fet anunciant la ressò d'aquella reflexió del pensador americà nascut a París, George Steiner: L'home acorralat es torna eloqüent. A l'hora de prendre riscos, les foteses son efectes.

En raonar les seues passions, l'assagista sol tenir la temptació de ser objectiu. En qualsevol cas, les seues argumentacions sobre els altres acaben per definir-lo i revelar la vulnerable subjectivitat que u mai es concedeix davant l'espill, quan el acarament es sincer i sense embuts.

Els assajos biogràfics s'ocupen, com en el cas que ara analitzem, de veus alienes, deleguen les emocions i els mèrits en el treball dels altres, però fins

i tot els més reticents a adoptar el to autobiogràfic, i Vicent Franc no n'és una excepció, delaten el seu temperament.

Conec de primera mà els dubtes inicials de l'autor, els dubtes intermedis, la manca de referències glorioses i també en soc conscient del mestissatge conceptual que Vicent ha hagut d'aplicar a la tecla i a la pròpia veu en llargues sessions d'encanteri i desencant, a través de sucoses perorades íntimes d'escàs reconeixement extern, en la dubtosa indagació del temps disponible. Aquesta sumptuosa mescla d'atífells inútils, persecucions de fantasmes i recerques miraculoses, l'han fet créixer en la bellesa de l'intent i li han concedit, finalment, la eloqüència del sabor definitiu, el que brolla de la cocció lenta, parsimoniosa, delirant, íntima, subtil, desvergonyida.

Em consta que si no fora perquè el temps ja havia dictat sentència, Vicent

continuaría sotjant i promovent seguicis de pobles tarongers i comerciants deixondits en viatges d'anada i tornada, seguiria furgant pels arrels d'un somni ubic i germinatiu, el de Vicent Cañada Blanch i amb el pas dels anys, esbalaïts, no sabriem si Vicent és Vicent Franch i Ferrer o Vicent Blanch i Ferrer, i d'aquesta síndrome dispar que neix entre el biògraf i la seua criatura, quedaria, surant, una unànime suposició infinita.

Ara, en canvi, el que sura és un llibre complex i sòlid, didàctic i prolix, que dividit en cinc capítols, dedicats al personatge, les Fundacions de Borriana y València, l'època de la Vicepresidència de l'Ateneu Mercantil i el patrocini a l'exterior, que il·lustren moments i fites concretes de la llarga vida del biografiat, amb sucoses acotacions a peu de pàgina, esmicola quirúrgicament el somni i l'epopeia, els orígens i l'acoblament social, la intrincada veritat i la recurrent elegia.

Un aspecte de la taula presidencial, amb el conductor de l'acte en primer terme. (Foto: elperiodic.com).

El saló d'actes de La Mercé, ple a vessar. (Foto: elperiodic.com).

El nom de **Borriana**, encara en entredit

Consell de Síndics

(Foto: Arxiu Buris-ana).

El ple de l'ajuntament, reunit solemnement el 10 de desembre de l'any 2007, va aprovar per unanimitat la legalització del nom històric del nostre poble, Borriana. Des d'aquest moment, aquest nom ha conviscut amb l'altre nom històric "*Burriana*", en el benentès que només el primer respon a les lleis fonètiques habituals del valencià i és el més usat des del segle XIII en els documents redactats en la nostra llengua pròpia.

A hores d'ara, però, es dona una trista circumstància: si bé l'ajuntament ha introduït tímidament el nom valencià del poble en alguns rètols i documents, el predomini de "*Burriana*" continua sent aclaparador. De fet, és aquesta la marca turística

del poble i la denominació predominant en tots els àmbits, com es pot comprovar en les fotografies adjuntes (on només destaca, com a excepció, la denominació bilingüe propiciada exquisidament per la Conselleria d'Infraestructures en la cartelleria de la carretera d'Almassora). L'ajuntament, així, s'esforça perquè el nostre poble siga conegut no per la seua denominació més genuïna i valenciana, sinó per una altra que, molt probablement, només és una manera de pronunciar Borriana.

Des d'ací volem instar les autoritats municipals que sorgisquen de les eleccions del pròxim mes de maig perquè facen un esforç per a restituir a la nostra autèntica denominació el lloc que li correspon. Borriana els ho agrairà sense cap dubte.

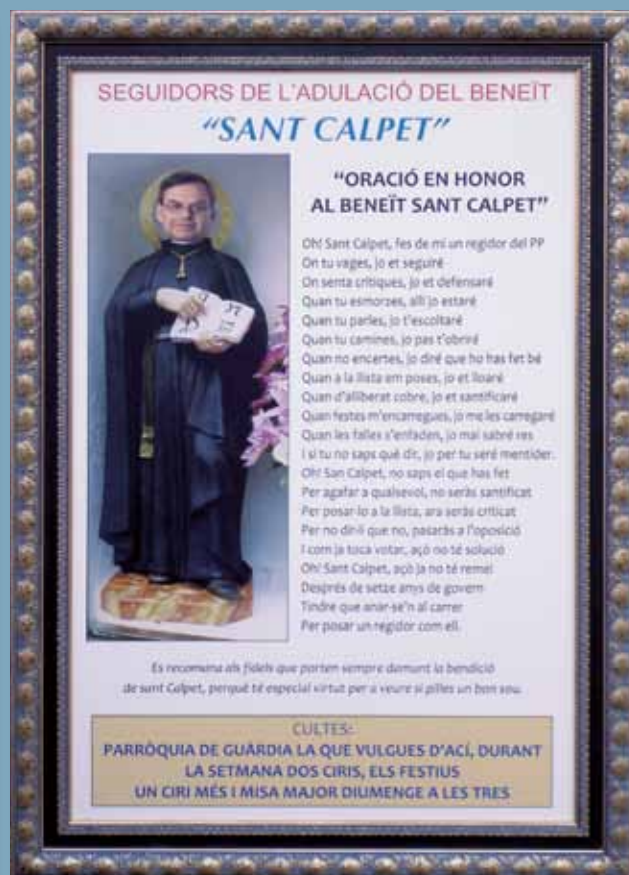
(Fotos: Arxiu Buris-ana).

Un any més de falles

Buris-ana

(Foto: Arxiu Buris-ana).

(Foto: Arxiu Buris-ana).

A pesar de la crisi, que no ens amolla el coll, les falles d'enguany han fet el seu paper. Amb menys pólvora, amb menys monumentalitat –en algun cas–, però amb les mateixes ganes de festa de sempre. Nosaltres enguany volem destacar aquelles comissions que es prenen seriosament l'autèntic esperit faller, que no és altre que la crítica del poder i el revulsiu social. "Em trauran en la falla!" és una frase feta que, en boca d'un valencià, evoca el sa criticisme dels versets fallers, que diuen de vegades veritats com a temples amb jocunditat i gràcia. Mireu, si no, com s'ha referit la falla Chicharro

al pas de Mercedes Giménez, la regidora de Coalició Valenciana, al Partit Popular pocs mesos abans de les eleccions. Giménez, que és una trànsfuga professional (ja va trair Unió Valenciana al seu moment), assegura que no s'incorpora al PP per diners, però la falla –que és implacable– no pensa igual. També reproduïm el quadre que li dediquen al senyor alcalde.

I un últim detall: dir-li a la Junta Local Fallera que *ingeni* és un terme que no existeix. Existeix el valencià enginy i el castellà "ingenio". A vore si anem aprenent ja a parlar i escriure bé.

Homenatge (fotogràfic) a les **dones**

Equip Mèdia

El dia 8 de març, el fotògraf Ramon Usó inaugurava, al claustre del centre cultural La Mercé, l'exposició *24 dones*, composta per retrats de fèmines del nostre poble.

Ramon Usó és un fotògraf ben conegut a Borriana. Durant els últims 10 anys ha compaginat la fotografia d'autor, la comercial i la *free-lance*, realitzant diversos catàlegs en col·laboració amb professionals del disseny gràfic reconeguts a nivell tant nacional com internacional: Anna Roig, Cèsar Amiguet, Ajubel (premi nacional d'il·lustració), entre altres.

Durant el període del 1992 al 2004 ha publicat més de cent reportatges en revistes de tirada nacional i internacional, i ha aconseguit 6 portades i nombrosos reportatges principals.

A tall d'exemple, va obtindre el segon premi en la gala anual que Canal Plus celebrà a la galeria Fuenterrabía (Madrid), en els premis de fotògrafs amb major projecció de futur, amb el treball *"London en negatiu"*. És membre de la Federació Espanyola de Professionals de la Fotografia i de la Imatge (FEPFI), de l'Associació de Fotògrafs Professionals de València (AFPV), de la Federation of European Professional Photographers (FEP) i responsable de la Secció Activitats Fotogràfiques de l'Agrupació Borrianenca de Cultura.

L'any 2008, el *Buris-ana* número 206 ja es feia ressò de la seua sèrie fotogràfica *"Tornar a terra"*, un conjunt d'imatges preses a la placeta de Sant Pere del nostre poble (lloc de naixença d'Usó).

24 dones

En aquesta ocasió, el fotògraf ha buscat homenatjar la dona retratant-la en diferents situacions vitals. En les seues paraules:

"Durant molts segles la dona ha estat reclosa en una foscor que hem de reconèixer injusta, tot i ser, la dona, l'essència de l'evolució. Nombroses cultures encara fan passar vergonya a totes eixes mares, les nostres mares evolutives. Precisament estic enlestint una exposició que parlarà d'això, parlarà de forma muda, com sols un fotògraf és capaç de fer-ho. Provaré de estar a l'alçada de l'esdeveniment.

Corinne M. (Foto: Ramon Usó).

Homenatge (fotogràfic) a les dones

Alba R. (Foto: Ramon Usó).

Dalt, Minerva M.; baix, Eva M. (Fotos: Ramon Usó).

Patrizia E.
(Foto: Ramon Usó).

El fotògraf i la model, en ple procés. (Foto: Ramon Usó).

He imaginat 24 dones de totes les edats, vestides amb una samarreta blanca i poc més, cadascuna amb un motiu de color roig que preferentment ha de ser reivindicatiu o representatiu del seu missatge, de la seua professió o senzillament d'un sentiment. 24 dones com 24 columnes i les seues arcades, 24 motius per a dir ací estem, soles i amb ganes de ser lliures, per nosaltres i per totes les injustícies d'aquest món.

24 no és per casualitat. Dotze és un número que des dels inicis de la nostra història escrita s'ha utilitzat en infinitat d'ocasions. Si bé les 12 figures sempre han estat representades per homes, ara cal afegir-ne dotze més, dotze dones que com a un espill volen reflectir-se amb una mirada tendra o dura als ulls del món.

Pert tant, 24 ocasions de donar amor, tendresa i pau, una pau que ens correspon a tots sols per existir, una pau que naix de la innocència d'un xiquet nadó i que ara totes eixes mares, presents o futures demanen i exigeixen a colp de retrat".

Per al programa de mà de l'exposició, l'escriptor Joan Garí va confegir el següent text, amb el qual concloem la introducció. La resta no pot ser sinó imatges:

Les 24.000 dones de Ramon Usó

"Per a un fotògraf, el cos humà es constitueix en un escenari natural. El cos femení, específicament, és el centre d'aquest

privilegi. La llum podrà passejar-se a voluntat –a voluntat del fotògraf– per les seues anfractuositats, les seues turgències, els seus relleus incitadors. La llum és la matèria primera de la fotografia, com la fusta a cal fuster, com el ferro a cal ferrer.

Ramon Usó és un delicat escultor de llum. No serà cap exageració definir-lo com el millor fotògraf que tenim ara mateix a Borriana. Quan agafa la càmera i arbora l'escenografia que ha imaginat, el resultat sempre és de nota. Ara de nou, amb l'exposició *24 dones*, explora un dels seus universos preferits, el del vessant femení del món. Són 24 dones (número simbòlic, el doble dels 12 apòstols, que per cert eren tots hòmens) però podrien ser-ne 24.000. La dona infinita, inacabable, és la que es manifesta ací: sensual o vergonyosa, infantil o madura, fatal o confiada, tendra o inabastable. I en el súmmum, com una càrrega biològica que afig però no lleva, la dona embarassada, la superdona capaç d'infantar i perpetuar el cicle de la vida.

Totes aquestes dones estan fetes de llum. Com la fusta a cal fuster, com el ferro a cal ferrer, Ramon Usó utilitza la llum per a crear universos de fantasia muntada sobre foam, termosegellada i firmada. No ens podem perdre aquesta visió d'un home sobre les dones. Diuen que elles estan regides per la llum i s'estimen la nit. Però el fotògraf, *voyeur* professional, les ha positivades per a tots nosaltres. Obrim bé els ulls".

Lutzia O. (Foto: Ramon Usó).

Homenatge (fotogràfic) a les dones

Gema G. (Foto: Ramon Usó).

Dalt, Cristina P.; baix, Teresa T. (Fotos: Ramon Usó).

Tres bons amics de l'ABC Redacció

Joan Baptista Piquer Clausell.

La primera fornada de la nova ABC

Joan Baptista Piquer i Clausell, fill de Batistet Piquer i Borja i de Josefina Clausell i Soler. Era nét per banda de pare de Batiste «el Guanero», perquè venia guano al carrer de Sant Blai; la iaia materna, com bé sabem els borrianencs pel cognom Borja, pertanyia a la família dita dels *maltesos*. Per banda de mare descendia d'Almassora, d'una família de carnisers de porc; els iaies eren Pepe Clausell i Escura i la *sinyo* Marianeta (Mariana Soler i Gil).

Va vindre al món el 26 d'octubre de l'any 1944. Anava a l'escola dels *cagons* amb la mare Guillermina, després va estudiar als Salesians i en acabant Magisteri a Castelló. Tot i la seua formació de mestre va entrar a treballar molt primerencament a l'oficina de Borriana

de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Castelló, que amb el decurs dels anys acabaria fusionant-se amb altres entitats bancàries i es convertiria en Bancaixa. Va exercir el càrrec de director de la Caixa d'Estalvis-Bancaixa a les sucursals d'Artana, Ribesalbes, les Alqueries i la plaça de les Monges de Borriana.

La generació de Joan representa la baula entre l'antigor i la modernitat, entre el conservadorisme de la postguerra i el canvi dels seixanta. De ben jove ja el trobem bussejant a l'escullera del Port. Ell va ser un dels destacats practicants de la pesca submarina a pulmó lliure a Borriana. També va ser un dels iniciadors del bàsquet a Borriana fent de directiu d'un Club legendari i, amb els anys, aficionat a la pesca com era, va ser directiu del Club Nàutic.

Joan pertanyia a la generació del 600, d'Elvis Presley, del Chesterfield sense filtre, del whisky i dels jòvens moderns a mig camí entre el desfici i la revolta. Amb la seua colla d'amics va donar vida al Bar Twist, un singular local, propietat de la família dels Requena, al Barranquet. Més tard, amb aquells mateixos companys del Twist van fundar el Club Pichi que va tenir la seu durant varies temporades en un xalet a la vora de l'antiga vieta del tren molt prop ja del port. En va ser també, celebrat secretari d'aquell club juvenívol dels seixanta.

L'any 1976 va formar part, com a soci que era, de la Junta de l'Agrupació Borrianenca de Cultura que, amb el seu cunyat Vicent Franch i Ferrer al capdavant, va renovar l'entitat. Els membres d'aqueixa Junta eren gent ben diversa, amb molta il·lusió i ganes de treballar per difondre la cultura. Sota la presidència de Franch i Ferrer, hi trobem

Josep Vicent Piquer de secretari, Hermini Segarra de vicesecretari, Joaquim Torner a la tresoreria, Anna Garcés de vicetresorera i una secció de vocals que incloïa Vicent Beltran (qui, al seu torn, esdevindria anys després president de l'ABC), Joan Jesús Pla (postulat de seguida per a primer director de la nova etapa del *Buris-ana*), Francesc Ripollés, Vicent Llopis i el protagonista d'aquest obituari. Era un moment molt delicat en la llarga història de l'Agrupació Borrianenca de Cultura, perquè es va dur a terme el relleu –no sense traumatismes– de la generació que havia conduït l'entitat a través del desert del franquisme (la de Roberto Rosselló Gasch, per identificar-la amb el nom del més llegendari director d'aquesta revista que teniu a les mans). Una nova generació, jove i amb ganes de refundar-ho tot, va prendre el comandament, i amb ells Joan Baptista Piquer.

Joan era casat amb Rosa Maria Franch i Ferrer, amb qui havia tingut dos filles, Rosanna i Maria Josep. Rosanna li va donar dos néts, Carles i Joan. Prejubilat de Bancaixa, gaudia amb els néts i amb la família fins que el dia 22 de gener de 2011 ens va dir adéu per a sempre d'una manera sobtada.

L'acomiadament de Joan Baptista a l'Església de El Salvador va ser massiu i molt sentit, atesa la gran quantitat dels seus amics personals i de l'extensa família dels Franch.

Una part de les seues cendres reposa al pantió familiar dels Piquer i Borja, a l'espera de dipositar-ne una altra part a la seua estimada Mar Mediterrània.

Descanse en pau.

Sabater, el 16 de juliol de 1980 durant la commemoració de la conquesta de Borriana.

El mestre Sabater

Hi ha valencià que porta la valenciania en la sang, i portar la valenciania en la sang vol dir defensar el valencià, treballar pel valencià, fer que la teua escola siga en valencià, parlar en valencià als teus alumnes, als pares dels teus alumnes... i tots sabem que això no és fàcil, i encara menys venint d'una dictadura que imposa el castellà com a llengua única d'ensenyança. Joan Josep Sabater i Chabrera era un mestre que va viure aqueixos anys 80 en què el valencià començava a entrellucar-se per les escoles.

El col·legi Cervantes era un edifici vell, construït durant la República. Sota la direcció de Joan Jesús Pla es va acordar que calia assolir-lo i construir-ne un de nou, ben equipat i adaptat als temps moderns; també es va acordar que les classes es farien en valencià. L'escola nova passaria a anomenar-se Penyagolosa i Joan Josep Sabater se'n va fer càrrec de la direcció.

Aleshores calia guarir moltes manies, com aquelles que si els xiquets estudiaven en valencià no sabrien el castellà, que l'escola pública no tenia nivell i tants i tants desficiis. Però Sabater i els mestres del Penyagolosa van fer bé la faena. Els seus alumnes van

demonstrar dominar tant el valencià com el castellà i tindre una bona educació i un bon nivell acadèmic.

Les escoles en valencià van anar escampant-se a poquet a poquet. El mestre Sabater i l'equip docent del Penyagolosa havien posat la primera pedra.

Sabater era membre de l'Agrupació Borrianenca de Cultura. També es va dedicar a la política. Entre 1987 i 1999 va ser regidor de l'Ajuntament de Borriana per la Unitat del Poble Valencià – Bloc Nacionalista Valencià. En el període 1995-1999 va exercir el càrrec de regidor d'educació.

I així va anar passant sa vida, portant la valenciania en la sang, fins que el dia 3 de gener de 2011, amb 69 anys, ens va deixar. Tenia una dona que el volia molt, Lola Garí, i dos fills, Eva i Joanma.

Manolo Aymerich

La camisa estampada a l'estiu, l'ushanka a l'hivern

Manuel Aymerich Marco va ser delinquant municipal fins a finals dels noranta. Era un dibuixant de

plànols a la manera antiga, d'aquells que empraven tinta xinesa i tirallínies sobre paper vegetal, i que només es va adaptar a un nou avanç, el del ròtring, que evitava que el pols tremolós escampara la tinta.

Va ser autor de nombrosos plànols, entre ells un estudi de totes les séquies de Borriana que es va publicar dins el volum *L'agricultura al terme de Borriana*, de Joaquim Aparici (ABC, Col·lecció Vària, 1993). També fou l'autor d'una guia de carrers que va distribuir la Caixa Rural després de la normalització del nom dels carrers duta a terme durant l'alcaldia de Joan Sanchordi a mitjan anys huitanta. A causa d'esta labor va ser guardonat en 1997 amb el nomenament de Síndic d'Honor de l'Agrupació Borrianenca de Cultura.

Manolito, com el coneixia la majoria, era militant del Partit Socialista del País Valencià, i va ser regidor per esta formació en la primera corporació democràtica escollida en 1979. El seu grup municipal estava integrat, a més d'ell, per Juan Sanchordi Pitarch, Juan Bautista Rosell Tornador, Antonio Gumbau Pallarés, Antonio Agut Arnandis, Manuel Ribes Miró i Carlos Gascó Corbalán. En les passades eleccions de 2007 encara va voler tindre una presència simbòlica en la llista del seu partit, anant en el número 17.

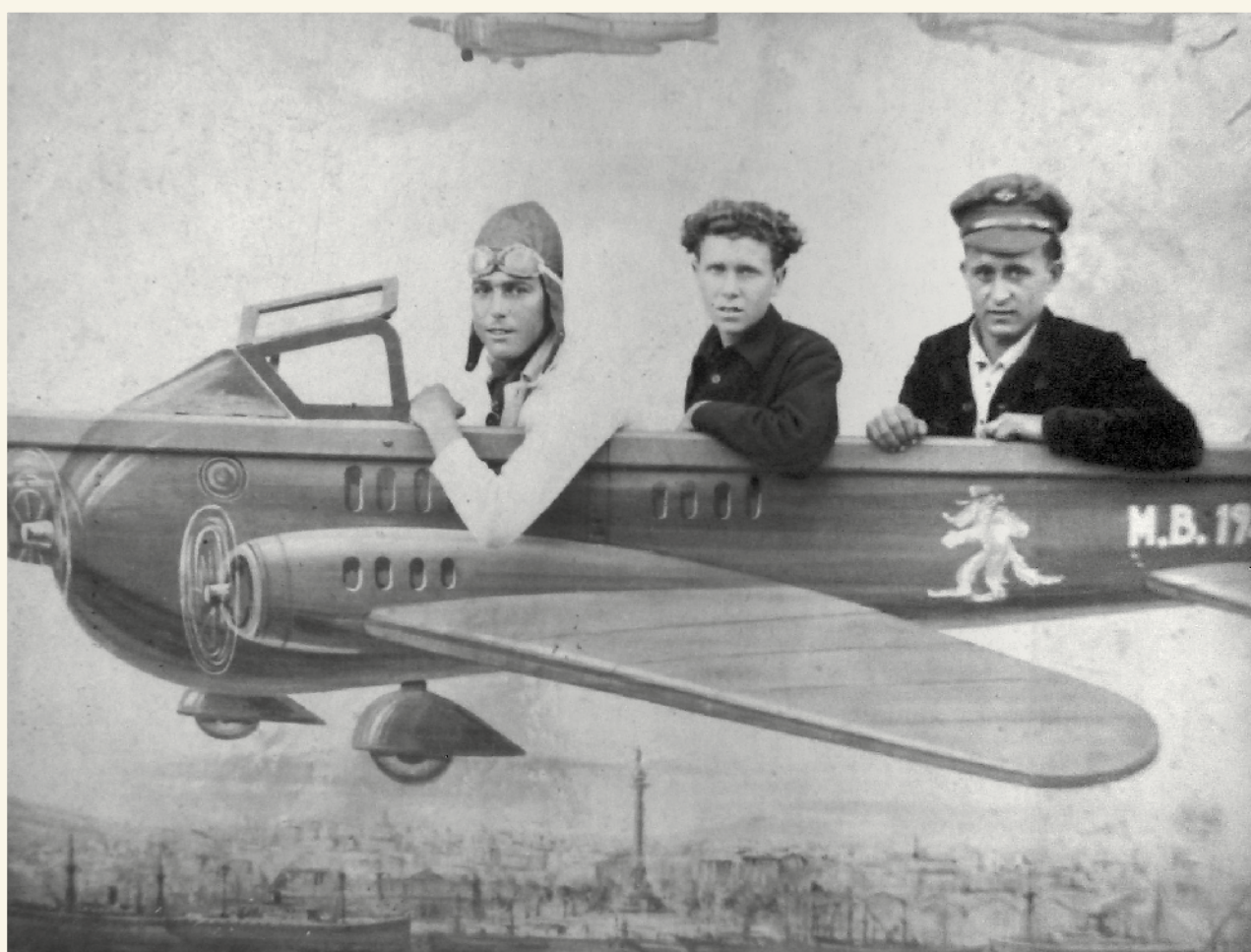
Durant els seus últims anys, i ja jubilat, va fundar i presidir l'associació de jubilats de la Bosca, on va organitzar una infinitat d'activitats, tant culturals com lúdiques.

Manolo era una persona saludadora i bromista, i el seu look no passava desapercebut per a ningú, amb les seues camises estampades a l'estiu i el seu ushanka rus a l'hivern, que inclús emprava en les millors ocasions, com el dia en què es va celebrar el 25é aniversari de les Corporacions Democràtiques.

Resistir és vencer

Isabel Marín

«El treball era dur i el menjar era tan escàs que pensàvem que ens moriríem tots de fam».

Agustí amb dos amics, el 17 de maig de 1940. El primer per l'esquerra.

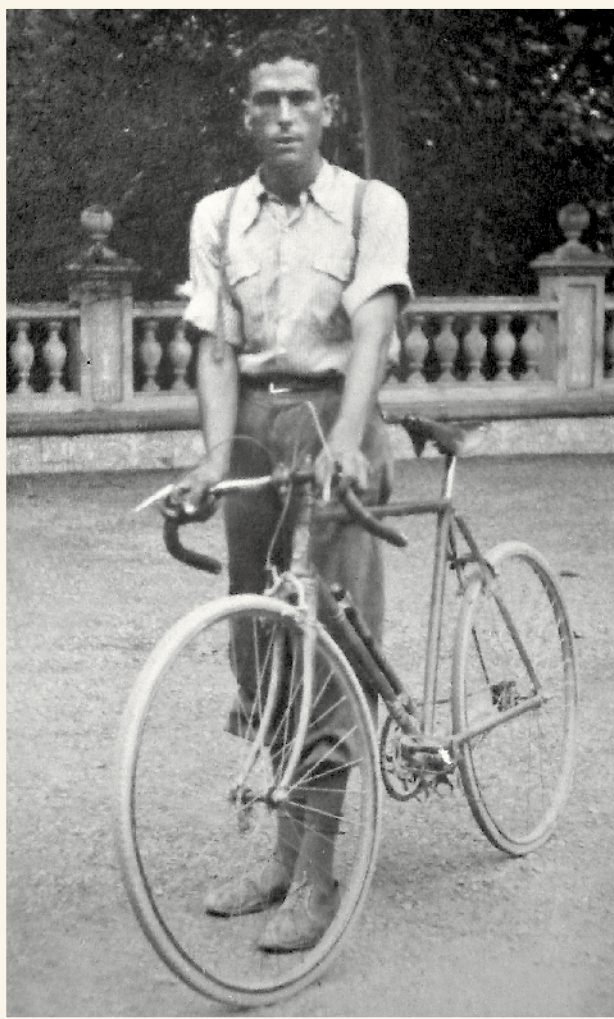
Diu en que s'ha de conèixer la pròpia història per tal de no tornar a cometre els errors del passat. La Guerra Civil del 36 va marcar la vida de molts dels nostres avis i pares, és la història immediata. Queden pocs testimonis vius d'aquells temps difícils, violents, de fam i patiments de tota classe. Agustín Abella Molés n'és un d'ells. Té 89 anys i tota la vida li ha agradat compondre poemes i versets; encara ara recita de cor les seues composicions.

*Recuerdos del pasado borro
de largos años muy sufridos
de guerra, campos y cárceles a chorro
que sufrí como los buenos elegidos.*

Jo sóc de la quinta del 43, vaig néixer el 10 de gener de l'any 22. Era el més menut de quatre germans. No vaig arribar a fer el servei militar perquè, en casar-se el major, jo havia de treballar per a mantindre els pares ja que el segon va morir de xicotet i el tercer, Vicente, va morir a causa de la pèndix.

En esclatar la guerra, amb la seua família van eixir evacuats de les Alqueries cap a Guadassuar, on van viure durant deu mesos. Agustí ajudava en les faenes del camp a la dona que els havia deixat l'alqueria i amb el que collien tenien per a menjar.

El meu germà Manuel era de la quinta del 30, tenia 12 anys més que jo, i sí que va anar al front, al sud de Terol. Vaig anar

Abella, en bicicleta.

a vore'l. El viatge, amb cotxe de línia era llarg, però jo volia anar i vaig tindre molta alegria de vore'l. Em pensava que no passaria res, però, ah, collons!, va començar el tiroteig i allí estava jo, acatxat dins les trinxeres perquè no em pegara cap bala. El meu germà, només va poder em va traure d'allà i em va tirar fora. Diu: "hala, tira cap a casa" i me'n vaig tornar. Mon germà, quan va acabar la guerra es va reunir amb nosaltres a Guadassuar. Els que van moure la guerra van ser els fascistes, per a tombar als altres.

Per a poder sobreviure venia oli d'estraperlo. Quan anava a vendre'l, la gent estava tan empobrida que no podia pagar-li amb diners i el bescanviava per altres aliments: creïlles, cebes, ous, pollastre...

En acabar la guerra, quan Franco va agafar Espanya, jo tenia 17 anys. Allò era molt difícil, però jo em vaig llançar a l'estraperlo per a poder passar. D'oli, no n'hi havia prou enlloc i anàvem i compràvem un cuiret de quaranta o cinquanta litres allà a Tous, dalt d'Onda, en bicicleta, que costava un parell d'hores d'arribar. Amb l'oli em guanyava per a menjar, que, si no, no en tenia. Quan arribaves d'Onda per amunt, tot pujada, i després

de comprar l'oli veníem cap ací intentant que no ens veren els guàrdies. Però si t'agafaven la denúncia era de 1000 pessetes. Un dia em van ficar una multa i em van agafar la bicicleta; com no la podia pagar, vaig parar a la presó. Van vore que no hi havia res a traure, em van aguantar uns dies i em van deixar lliure. Mentre vaig estar allà, menjar, no hi havia.

Els pares de la seua dona, Fina, tenien la vaqueria que hi havia al carrer Beata Mariana. Es van conèixer casualment, un dia que Agustín va anar amb uns amics. De seguida es van posar a festejar i el 1947, després de sis anys de festeig, es van casar. Les amigues li deien: "No vages amb eixe alqueriero!", però ja s'ho havia sentit més vegades i després li prenien el noviet.

Van tenir dos filles: Fineta i Maria Dolores. Quan van empresonar Agustín a Castelló ja havia nascut la major. Fineta conta que:

De quan van vindre per ell, me'n recorde com si fóra un somni. Jo devia tenir 2 ó 3 anyets. Quan sentia les meues cosines dir "pare" al seu pare i jo no podia dir-li-ho a ningú, li deia "pare" a mon tio, i les meues cosines protestaven "no li digues pare que, no és ton pare!", però ell em deia que sí que li ho podia dir. Quan per fi va tornar, no el reconeixia.

A la presó de Castelló, Fina anava a visitar-lo i li portava menjar, però allà ell treballava a la cuina i mentre va estar-hi no patia fam:

Feia menjars bons. De fam, allà no. Sóc poc menjador. El que em duia la meua dona m'ho partia amb un cosí.

Ja a casa, va treballar al magatzem de Dosedà, a "cabassejar", que aleshores "treballàvem a muerte, que ara no s'escalden, van a treballar d'una manera...". De primer el magatzem estava al carrer de la Mitja Galta, davant de la Guarderia Infant Felipe, on ara hi ha un edifici de pisos. Després a les Alqueries. Hi treballaven els dos, Agustí i Fina.

Festes de Sant Roc de 1942. El primer jove per l'esquerra.

Fina de jove.

Agustí Abella de jove.

Fina va morir, amb 80 cumplits després de compartir 57 anys casats.

Quan em va faltar, vaig voler anar-me'n amb ella. Però la meua filla fa que encara tinga ganes de viure, amb ella estic molt bé. Amb la meua dona,

sempre agafats de la maneta, és molt bonico que on va un, va l'altre. De a gust que estàvem, no podíem estar l'un sense l'altre. No me n'he anat mai a cap lloc, sense ella.

Fineta ens conta que cada primavera, mentre va ser joveneta, sa mare patia una eixidura:

La mare eixia totes les primaveres plena de grans, de la reacció de vore, quan anaven a l'Alqueria, un mort ací i un altre allà. Pels horts, estava tot ple de morts. Va tenir una joventut amarga, amb la guerra, la fam, la xiqueta menuda, mon pare tancat... va patir molt.

En casar-se, es van posar a viure al carrer de la Beata Mariana, a la casa dels pares de Fina, que Agustí va comprar als germans d'ella.

Del convent de la Mercé, que feia de presó, ella contava que de nit se sentien

uns crits que no podien dormir, els veïns; que eren de les pallisses que els pegaven.

Agustí no és creient i diu que als capellans prefereix tindre'ls lluny sobretot després del que va passar quan, presoner, va anar a treballs forçats a La Rioja:

Fina de major.

Agustí Abella actualment.

Dret, de blanc, Agustí és el que fa 5 d'esquerra a dreta.

Són mentides, tot. Viuen tots de les mentides. Els retors només se parlaven i s'arrimaven molt als que tenien diners. Dels capellans, no vull sentir-ne parlar. Ens van dur a picar pedra a Logroño. El treball era dur i el menjar era tan escàs que pensàvem que ens moríem tots de fam. El dia de la festa de la virgen de Valvanera van cuinar unes calderes amb carn de vedella i allò feia una oloreta que encara ens havia despertat més la gana. A punt de dinar, un capellà ens va dir que havíem de cridar "viva la virgen de Valvanera"; com que ningú ho vam dir, va tirar les calderes i es va perdre tot el menjar. I això ho va fer un capellà.

A Logroño va estar prop d'un any i el van poder traure uns coneguts "enfascistaets".

El costum de "versejar" li venia de ben jovenet. Feia estrofes de molts temes: de la vida, del patiment, irònics i picants. Li preguntem com feia aquelles composicions tan atrevides, amb la repressió d'aquell temps: *Per darrere parlàvem. Per davant no.*

Reproduïm el principi de la seua versió de *Don Juan Tenorio en la escena del sofà*:

*Acércate, Encarnación,
y olvida por un momento
la soledad del convento,
que va a empezar la función.
No es verdad, Encarnación,
que en esa apartada orilla
admiré tus pantorrillas
con la peor intención?*

Ironitza també quan conta:

Van robar el Sant Pasqual quan a la guerra i li van demanar a l'amo d'un cirerer bord que no donava cireres la fusta i d'eixa soca van fer al Sant Pasqual. I a l'amo del cirerer bord, la soca que va sobrar li la van donar i ell va fer un pesebre.

*Oh, glorioso San Pascual,
que del pesebre de mi burro
eres hermano carnal.
En mi huerto te criaste,
fruto de ti nunca vi
y los milagros que tú hagas,
que me los pongan aquí. (Al florit).
Semana santa en Burriana:
soy hipocresía humana
Señor, Dios Todopoderoso,
cómo puedes consentir
tanta hipocresía humana
que se usa en el vestir?
Aun sabiendo que es un oso
dice ser samaritano.
Y dime, Señor, ¿con qué ojos
mirarás desde los cielos
a estos nefastos ilusos
que, aunque ellos no lo crean,
son hijos de Satanás
porque viven con recelos,
con atropellos y abusos?
Así pues, Señor,
humildemente te pido:
si tú no puedes con ellos
déjalos a los rusos.*

Del grup d'amics de la foto només resta viu ell. Ho té clar: *resistir és vencer*. Testimoni de tants moments terribles, d'unes barbaritats que dius, *bueno*, i això ho fan les persones?, expressa un desig de perdó, pau i unitat:

Recuerdos del pasado borro (...)

*Así, aquí quiero hacer constar
el recuerdo de lo bueno
con olvido de lo malo.
Con amor y perdonar
no me puedo equivocar.
A gentes equivocadas
que me hirieron de lleno,
con mis mejores deseos
de paz y tranquilidad
que al mundo entero profeso,
les pide la unidad
por bien de la humanidad,
este humilde servidor que,
por desgracia, estuvo preso.*

Crònica de la doble Misericòrdia

Joan Verdegall

Vaig comprovar tot esglaïat que només en quedava una part.

Foto 1 (J. Verdegall).

Foto 3 (J. Verdegall).

Foto 4 (J. Verdegall).

Per si algú encara no ho sap, perquè no ho ha llegit en la premsa, en gener de 2011 va tornar a aparèixer en el pou de la Misericòrdia (carretera de Vila-real, davant de Subministraments Tomás) el panell de ceràmica de la patrona de Borriana. No estic parlant de cap miracle o fenomen sobrenatural, sinó de la instal·lació d'una còpia de la imatge que s'havia trencat (a causa d'inclemències meteorològiques, o potser del retronar dels focs d'artifici) durant la setmana de falles del 2009.

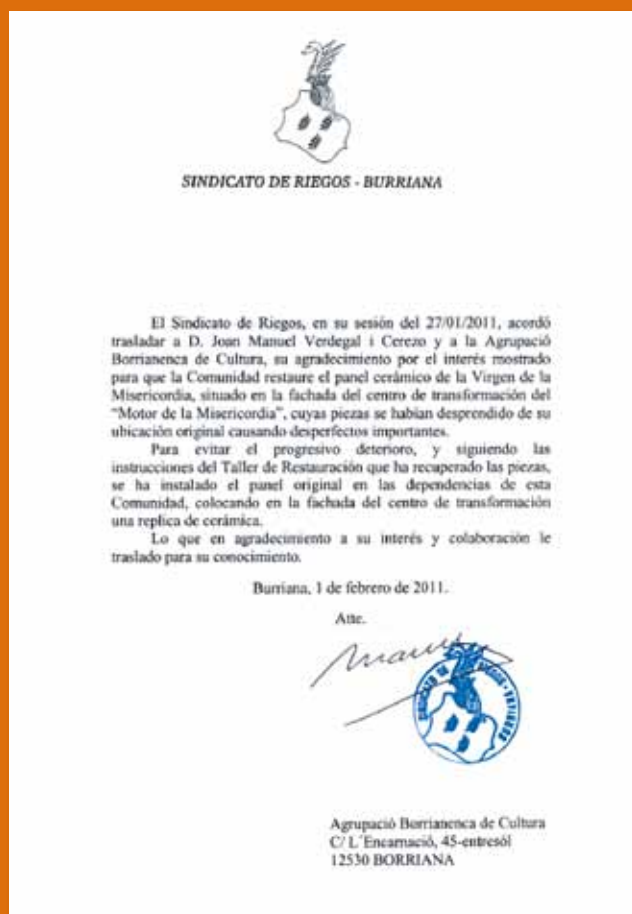
Foto 2 (J. Verdegall).

Potser sí que sabreu que, l'any 2004, Glòria Olivares i un servidor vam publicar el llibre *Iconografia devocional de Borriana. Memòries de carrer*, on es recollia un repertori de totes les imatges religioses del casc urbà del nostre poble, entre les quals destacaven les de ceràmica, i que presentava un itinerari de descoberta, començant precisament per la nostra patrona, aquesta Mare de Déu de la Misericòrdia, datada cap a l'any 1940.

Cinc anys després de la presentació d'aquell llibre, en passar en cotxe per davant del pou, vaig comprovar tot esglaïat que només en quedava una part (foto 1). Em vaig interessar per la situació *ipso facto i in situ*, on un bon home empleat de la neteja que agranava la vorera em va confessar que ja feia dies que els taulellets estaven per terra (foto 2). Com que l'accés estava tancat amb pany i clau i amb una reixa, em vaig adreçar a Tomás Beltrán (antic mecànic del pou i custodi del recinte) i a José

Manuel Castelló (secretari del Sindicat de Recs, entitat a qui es va cedir la instal·lació després de la dissolució de l'agrupació de regants). Després d'unes primeres gestions consistents a remeiar la malifeta (retirada minuciosa per part del Sindicat de les peces, les senceres però també les trencades), em vaig encarregar d'esbrinar quants diners costaria restaurar la imatge i qui ho podria fer. Em va assessorar amablement l'artista Juan Dualde, que va admetre que no era restaurador, per la qual cosa, mitjançant l'ajuda de l'especialista ondenc Joan Feliu Franch, vaig poder contactar amb dos restauradors de ceràmica professionals, que van trametre les seues propostes al Sindicat de Recs. Al cap d'unes setmanes, José Manuel Castelló em comunicava que el Sindicat de Recs no podia assumir aquelles despeses, per la qual cosa vam decidir conjuntament dirigir-nos a Enrique Safont, regidor de Cultura del nostre Ajuntament.

Crònica de la doble Misericòrdia

Carta d'agraïment.

Va ser realment una entrevista ben fructífera, perquè ens va proposar una solució magnífica: encomanar la restauració al Taller Ocupacional.

El mesos passaven sense notícies directes fins que, finalment, el retaule vell ja restaurat es presentava a la premsa el 26 de novembre de 2010 a la seu del Sindicat de Recs, amb la presència de les autoritats municipals (ho podeu llegir per exemple a <<http://www.elperiodic.com/burriana/noticias/97268?q=Misericordia+taller>>). D'altra banda, el propi Sindicat de Recs havia encomanat a un taller ceràmic de Manises la realització d'una còpia de la imatge,¹ la qual va ser ubicada al pou de la Misericòrdia en gener de 2011. La bona notícia, doncs, era doble: la imatge vella restaurada quedava en exposició al Sindicat de Recs (foto 3) i la imatge nova recuperava el lloc de la primigènia (foto 4).

L'Agrupació Borrianenca de Cultura ha complit una vegada més la seua missió: col·laborar en la conservació del patrimoni de Borriana. Més endavant tindreu notícies de la pròxima recuperació d'un altre retaule... i esperem que no siga *in extremis*.

¹ La còpia s'ha fet a partir de la fotografia original (del fotògraf V. Martí) que vaig subministrar al Sindicat de Recs; la imatge seguia els trets de l'estampa de Salvador Durà de 1933 (vegeu el *Buris-ana* núm. 212, pàgina 22).

Un nou poeta borrianenc

Ivan Parra presentant-nos la seua publicació.

Edicions Bromera acaba de publicar el llibre *Inspiració*, un recull de relats i poemes de jòvens valencians. Entre els autors de l'obra hi ha el borrianenc Ivan Parra, que hi ha contribuït amb el poemari "Quatre dosis d'amor i un any d'estima".

Amb "Quatre dosis d'amor i un any d'estima" Parra va obtenir el primer premi de poesia en l'edició dels Premis Literaris Ciutat de Carcaixent 2010. Els motius que inspiren els versos són l'amor fugisser, les estacions de l'any i la natura.

Ivan Parra i Fernández va nàixer a Borriana el 1993. Va estudiar l'ensenyament primari al CEIP Josep Iturbi i ara cursa 2n de Batxiller a l'IES Llombai. Parra va iniciar-se en el món de la literatura de ben jove, ja que sempre ha tingut afició a la lectura. A més del guardó poètic del Ciutat de Carcaixent, ha guanyat diversos premis en la modalitat de narrativa. També ha quedat finalista en la 3a edició de les Olimpíades de Filosofia celebrades a la Facultat de Filosofia de la Universitat de València el passat 26 de febrer.

Amb "Quatre dosis d'amor i un any d'estima" Ivan demostra el seu talent com a poeta i es configura en una jove promesa en el món literari.

Ivan Parra

ix a l'escenari Glòria Olivares

Edicions Bromera publica els poemes del jove poeta borrianenc Ivan Parra.

EL MIRACLE AL MES D'ABRIL (LA PRIMAVERA)

Sobre el mantell de gespa humida
al jardí, on les flors ballen amb elegància
obrint els pètals per fer l'adéu, a la gelor reclosa
de l'estora blanca, adherida i freda, carícia.

Quan la branca muda de roba morta
perquè el pigment de gener s'ha esgotat,
pengen suggeridores formes de fulla forta
per inserir el raig de vida dintre del tronc destemprat.

Naixen matisos, de centenars de colors cromats,
el camí s'obri pas entre la flora adormida,
els espais sens llum, d'ulls ja no en són mancats,
perceben la situació d'escena, natura ressorgida.

I les veus tristes de les nits amb somni arrancat
remunten el vent i permeten l'instant paradisiac
i les cançons de bressol al davant de la llenya en foc
fins l'any vinent, passaran

El singular xiscle de l'abella vigilant la corol·la,
xuclant els grans de pol·len, groguenc torrat,
l'insecte traça la dansa, vencent la gravetat de l'aire
quan les companyes victoregen per la partença,
del mal de gola.

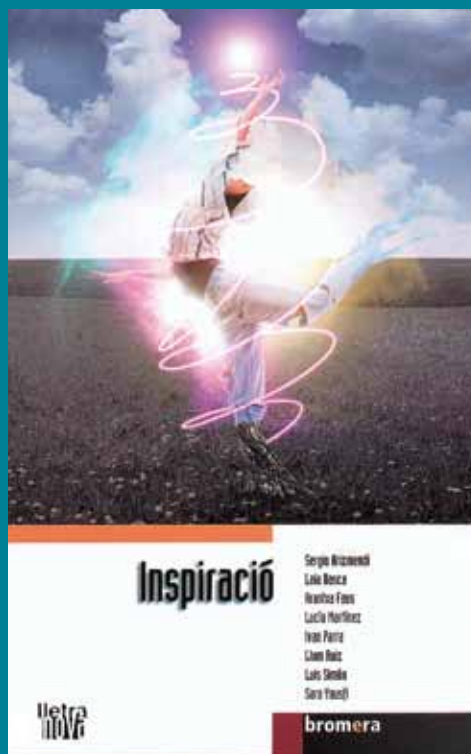
Primavera exemplar i amb faldilla genollera
teixida amb punt d'agulla per les dones a l'era,
llueixes posat d'estrena i joventut cridanera,
ets d'aspecte fràgil, mans verdoses, detallada manera.

Fes-me lligams, en l'intent d'embolcall al cor
trencant cristalls d'esperances prefabricades,
deixa la unió, dels teus llavis, la cremor
per dissoldre el mal d'amor, amb il·lusions recreades.

Roman amb paciència al meu davant,
no t'invisibilitzes per compartir, mirades properes,
dedica'm el teu vestit, de princesa en palau exultant,
butaques de l'Orient i got d'argent, per ofegar les penes.

No em confies a l'empara de l'oblit
perquè la vida trista i la sang llevada
foren possibles amb el teu descuit,
la flaire d'una rosa em segrestà de matinada.

Sense que la seua silueta es materialitze,
puc fer sanar la cavitat més interna
amb gotetes de sang amarada.

Arxiu Buris-ana.

FES-TE SOCI DE L'ABC I REP A CASA GRATUÏTAMENT UN MAGNÍFIC REGAL

- Si vols formar part d'una entitat amb gran tradició però que al mateix temps se sent molt jove.
- Si vols ajudar a normalitzar i protegir la nostra llengua, la nostra cultura i el nostre medi natural.
- Si vols tenir dret a rebre per correu totes les nostres publicacions, i informació i avantatges suplementaris en totes les nostres activitats.
- Si estàs decidit a ser en la teua vida alguna cosa més que una mil·lèsima més en l'estadística del tele-fem.
- Si creus que Borriana i el País Valencià necessiten de la teua opinió i del teu concurs.

No ho dubtes. Fes-te soci de l'ABC omplint i retornant a l'**Apartat de Correus 155 de Borriana** la butlleta adjunta (amb totes les dades).

[Tipus de quotes: individual: 40 Euros/any; estudiant o parat: 22 Euros/any; quota familiar: 58 Euros/any; protector: quantitat a determinar].

Si contestes de seguida rebràs a casa, a més, un llibre-regal en edició de luxe totalment de franc.

AGRUPACIÓ BORRIANENCA DE CULTURA

Encarnació, 45, entresòl
Apartat de Correus, 155
12530 Borriana

Tipus de Quota:

- ☐ Estudiant o aturat
- ☐ Individual
- ☐ Familiar
- ☐ Protector
- ☐ Col.laborador

DADES DE DOMICILIACIÓ

Cognoms:

Nom: N.I.F.:

Correu electrònic:

Domicili:

Població: Codi Postal:

Telèfon personal: Tel. treball:

Professió: Data naixement:

Banc o caixa:

Codi entitat (4 números):

Codi oficina (4 números):

Número de c/c. o llibreta (10 números):

Dígit de control (2 números):

Adreça de l'oficina:

Població: Codi Postal:

Signatura:

IMPORT: Euros.

Data d'alta: A, de del 201.....

Maig Cultural i festiu 2011

AGRUPACIÓ BORRIANENCA DE CULTURA - DISSABTES LITERARIS, 6ª TEMPORADA

7 de maig

Manuel Molins i Casaña (Alfara del Patriarca, 1946), és professor i dramaturg. Va fundar el Grup 49 de teatre amb el qual va participar en el moviment de Teatre Independent. D'entre les seues obres i adaptacions es poden destacar: *Quatre Històries d'Amor per a la Reina Germana* (1981), o *Abú Magrib* (2002). Ara mateix treballa en una obra inspirada en la vida del músic Josep Iturbi.

Conferència: "Josep Iturbi com a motiu teatral"

14 de maig:

Josep Maria Pinto (Barcelona, 1962) ha publicat el recull de poemes *El llast de les abelles* (DVD-L'Illot, 2002). El 2009 va iniciar, amb *Combray* (El Cercle de Viena), la traducció íntegra d'*A la recerca del temps perdut*, de Marcel Proust. Des de 1997 col·labora amb Ferran Adrià en la redacció dels seus llibres. Fa quinze anys que viu a Gelida.

Conferència: "L'aventura de traduir Marcel Proust"

21 de maig

Ignasi Aragay (Barcelona, 1966) és periodista. Va treballar durant vint anys al diari *Avui*, els vuit darrers com a cap de la secció de Cultura. Abans havia escrit a la revista *El Món* i havia format part del gabinet de premsa del Partit dels Socialistes de Catalunya. És autor dels llibres *Diccionari Montaigne* i *Anolecrab*, i del recull d'articles *El lector obsedit*. Des del 2010 és cap d'Opinió del nou diari *Ara*.

Conferència: "L'opinió periodística com a gènere literari"

Amb el suport de l'Ajuntament de Borriana i la col·laboració de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i l'Obra Social de la CAM

Magnífic Ajuntament
de **Borriana**

CAM
Caja Mediterráneo

en pensem tu

caixa rural burriana